

Mijn laboratorium

Wibren van der Burg , datum 09-04-2010

Datum

09-04-2010

Auteur

Wibren van der Burg

JCDI

JCDI:ADS76602:1

Vakgebied(en)

Rechtswetenschap / Algemeen

Voor mij als rechtsfilosoof zijn pen en papier (of moderner, de computer) het equivalent van een laboratorium. Creatieve invallen zijn een startpunt voor mijn werk, maar zeker niet genoeg. Soms denk ik een geweldig idee te hebben en loop ik enkele dagen rond met de illusie dat het een geniale vondst is. Maar als ik dat vervolgens probeer uit te werken en preciezer te formuleren op papier, valt het idee meestal door de mand. Het blijkt niet mogelijk de gedachte consistent te formuleren, de argumenten zijn toch minder steekhoudend dan gedacht, of het blijkt allang door iemand anders te zijn bedacht en veel beter uitgewerkt - en vervolgens door anderen weerlegd. Door een idee precies op te schrijven en uit te werken, onderwerp je jezelf aan intellectuele discipline en toets je of het houdbaar is. Schrijven is daarom voor de rechtsfilosoof wat voor de natuurwetenschapper het experiment is - de toetsing van een idee.

Gelukkig voor mijn ego - en voor mijn loopbaan - gebeurt het soms dat een vondst deze eerste zeef doorstaat. Het idee blijkt weliswaar minder geniaal dan in de aanvankelijke roze stemming gedacht, maar het is het waard om verder aan de slag te gaan. Dan moet het echt uitgewerkt worden tot een samenhangend artikel, met voetnoten en literatuurverwijzingen. Ook daarbij sneuvelt het idee nog vaak. Het blijkt toch niet echt nieuw, om het hard te maken is veel meer literatuuronderzoek en denkwerk nodig dan de tijd toelaat, of bij de uitwerking wordt het een voor buitenstaanders (en vaak ook voor mijzelf) volstrekt oninteressant verhaal. Dan komt het in de map van mislukte en niet-afgeronde projecten.

Naarmate je ouder wordt als wetenschapper, raakt die map steeds voller.

Soms is schrijven echter niet een manier om ideeën af te laten vallen, maar juist om ze te ontwikkelen. Dan blijkt er veel meer te zitten in een aanvankelijk vrij beperkt idee; dan kom je al schrijvende steeds weer tot verrassende nieuwe inzichten. Daarbij wordt schrijven meer dan een onderzoeksmethode - het wordt een passie. Je wordt ook zelf benieuwd wat er uit gaat komen en kunt niet wachten tot je het verhaal af hebt. Al schrijvende voel je je echt een ontdekkingsreiziger - 'to boldly go where no man has gone before'.

Sommige conceptartikelen doorstaan ook deze tweede zeef van het schrijven en blijken in mijn ogen werkelijk iets nieuws te bevatten. Die moet ik overigens nog minstens twee keer herschrijven, even laten liggen en opnieuw herschrijven, maar dan wordt het voor mij tijd om (althans bij het serieuzere werk) het artikel eens aan enkele collega's te laten lezen. Dat is altijd heel spannend en soms ook eng, maar het is wel noodzakelijk. Want anderen wijzen je op blinde vlekken, leggen fouten in de argumentatie bloot en attenderen je op literatuur die je gemist hebt. Het vervelende is dat die kritiek van collega's meestal wel een kern van waarheid heeft. Ik ben eigenwijs genoeg om soms de kritiek naast me neer te leggen, maar ook in die gevallen moet ik vaak toegeven dat ik het minder goed geformuleerd heb. Opnieuw moet ik bijvijlen - en soms radicaal omgooien en schrappen. Maar het artikel wint er toch mee aan kwaliteit en aan overtuigingskracht.

En dan komt de derde zeef: het artikel wordt voor publicatie aangeboden. Kan ik ook het bredere forum overtuigen of faalt het idee bij de finale laboratoriumtest? Deze fase is vaak erg teleurstellend, overigens niet primair omdat een artikel soms wordt afgewezen. Mijn ervaring is dat Nederlandse juridische tijdschriften bijna alles wat ik aanbied, zonder enige inhoudelijke kritiek accepteren. Er zijn slechts enkele tijdschriften met een reviewprocedure, en ook bij die tijdschriften valt de kritiek van de reviewers vaak tegen. Bij andere tijdschriften zoals het NJB beperken redacties zich doorgaans tot de standaardopmerking dat het in hun ogen ook korter kan - zonder overigens enige indicatie te geven wat er dan precies uit moet. Als je een artikel al tig keer hebt bijgevild en het in jouw ogen nu de perfecte vorm heeft, is dat een weinig constructieve reactie. Ik heb na die opmerking dan ook meestal de neiging om het artikel terug te trekken en elders aan te bieden.

Bij internationale tijdschriften ligt dit anders, ook omdat daar de afwijzingsratio soms boven de 90% ligt. Daar krijg je doorgaans zeer uitgebreide referentiencommentaren waar je iets aan hebt - ook als ze leiden tot afwijzing. Maar daar ligt de frustratie op een ander vlak. Soms kom je met een artikel niet eens door de voorselectie heen en krijg je geen enkel inhoudelijk commentaar. En soms zijn de referentiencommentaren extreem provincialistisch, omdat reviewers uitsluitend de Amerikaanse of Britse context als uitgangspunt nemen, terwijl in mijn werk meestal de Nederlandse en Europese cultuur

meespeelt. Dat leidt er soms toe dat ik een artikel drie keer vergeefs aanbied aan de betere tijdschriften en dan moegestreden maar genoeg neem met een minder hoog aangeschreven tijdschrift.

Waarom dan eigenlijk nog die laatste stap genomen? Waarom niet gewoon volstaan met elektronische publicatie? Natuurlijk spelen daarbij overwegingen een rol als ijdelheid of publicatiedwang. Je wilt dat artikel gedrukt zien, het papier voelen. Maar uiteindelijk is het bij mij toch vooral de overtuiging dat ik de lezers iets te bieden heb - dat de wetenschap verder komt door dat artikel. Waarom zijn wij onderzoekers hier op aarde? Om de wetenschap vooruit te helpen. Dat is de bottom line. Dus waarom schrijf ik? Omdat ik voor mezelf wil uittesten of een creatief idee ook echt houdbaar is en om het idee verder te ontwikkelen. En waarom publiceer ik? Omdat ik tijdens het schrijven tot de overtuiging ben gekomen dat dit idee belangrijk en houdbaar is. Misschien wordt dat artikel vervolgens gewoon genegeerd. Maar natuurlijk kan ik dan altijd nog de hoop koesteren dat ik als miskend genie mijn tijd ver vooruit was en dat men eens zal begrijpen hoe geweldig dat artikel was. Het staat immers gedrukt en, wie weet, wordt het ooit nog een keer ontdekt.

Voetnoten

Prof. mr. W. van der Burg is hoogleraar rechtsfilosofie en rechtstheorie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en medewerker van dit blad.